

KOMUNIŚCI RFN I AUSTRII WOBEC EUROPEJSKIEJ WSPÓLNOTY
GOSPODARCZEJ (1957 - 1980)

Spór między zwolennikami i przeciwnikami integracji zachodnioeuropejskiej jest jednym z centralnych problemów politycznych nurtujących społeczeństwa tej części Europy, a stosunek do niej stanowi często czynnik różnicujący stanowiska ugrupowań politycznych. Jakkolwiek ani w Republice Federalnej Niemiec, ani w Austrii kontrowersje na tym tle nie przybrały tak ostrego charakteru, jak w Wielkiej Brytanii czy w krajach skandynawskich, to jednak stanowiły ważny element dyskusji politycznych toczących się w tych krajach. Obok konsekwentnie antyintegracyjnych komunistów RFN tylko socjaldemokraci wypowiadali się przeciw udziałowi w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej. Jednakże już w 1955 r. SPD zaakceptowała Wspólnotę, stając się z biegiem czasu jej gorącą orędowniczką, podobnie jak burżuazyjne partie zachodnioniemieckie. W Austrii zwolenników integracji nie brak zarówno w partiach burżuazyjnych, jak i w Socjalistycznej Partii Austrii. Jednak ze względu na neutralność Austrii partia ta uchyliła się od bezpośredniego poparcia udziału we Wspólnocie, zadowalając się szeroką współpracą z tym ugrupowaniem, które zresztą już w latach sześćdziesiątych podporządkowało sobie gospodarkę tego kraju. Natomiast komuniści austriaccy do dziś należą do najbardziej bezkompromisowych przeciwników EWG.

Koncepcje integracji zachodnioeuropejskiej oraz ugrupowania integracyjne zwalczane były jeszcze w latach pięćdziesiątych przez Komunistyczną Partię Niemiec. Frakcja KPD głosowała na początku tej dekady w *Bundestagu* wspólnie z socjaldemokratami przeciw ratyfikacji układu o Europejskiej Wspólnocie Obronnej, przeciw przystąpieniu RFN do Rady Europy oraz Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. Z chwilą delegalizacji KPD znikły przesłanki utworzenia wspólnego antyintegracyjnego frontu partii lewicy RFN. Jednocześnie socjaldemokraci pod wpływem innych partii niekomunistycznej lewicy zachodnioeuropejskiej zmienili swój stosunek do EWG.

Także w warunkach nielegalnej działalności KPD nie zaprzestała walki przeciw projektowanej Wspólnocie, która tymczasem (1957) stała się faktem. Wyrazem stanowiska partii były tezy jej Zjazdu (czerwiec 1957) i wygłoszony wówczas referat I sekretarza KC KPD Maxa Reimanna. Dano w nich wyraz zaniepokojeniu z powodu utworzenia *Euratomu*, mogącego umożliwić kołom rządzącym RFN dostęp do broni atomowej. KPD zażądała powołania w jego miejsce ogólnoeuropejskiej organizacji do spraw pokojowego wykorzystania energii atomowej. Tezy określiły EWG jako przybudówkę NATO, która spowoduje wzrost zbrojeń. Służyć będzie ona wyłącznie interesom kapitalistów, spowoduje ich ofensywę przeciw placom i stopie życiowej mas pracujących, wywoła wzrost bezrobocia, wzmocni monopole RFN, które uzyskają dostęp do taniej, obcej siły roboczej. W dalszym stopniu ograniczone zostaną także kontakty gospodarcze z NRD i krajami socjalistycznymi. Szczególne niebezpieczeństwo — zdaniem autorów tez — sygnalizuje wizja integracji politycznej:

„Imperialiści zachodnioniemieccy próbują zamaskować swe nowe wydanie hitlerowskich planów »nowego ładu Europy«, czyli swe dążenia do hegemonii gospodarczej, politycznej i militarnej w Europie Zachodniej jako »politykę Wspólnoty Europejskiej«”¹.

¹ *Für Atomwaffenverbot und Abrüstung, für ein Deutschland des Friedens, der Demokratie und des gesellschaftlichen Fortschritts. Thesen des Parteitagess der KPD 1957. Juni 1957.*

W tezach proponuje się zastąpienie EWG systemem szerokiej współpracy handlowej, kulturalnej i naukowej, opartej na ogólnoeuropejskich układach. Max Reimann zwrócił uwagę, że masy pracujące RFN dopłacać będą do nierentownego górnictwa belgijskiego i francuskiego, powstanie też bariera celna wymierzona przeciw NRD. Równocześnie wzrośnie niebezpieczeństwo wojny w Europie. EWG stanie się instrumentem kolektywnego kolonializmu, który umożliwi skierowanie Bundeswehry do dławienia powstań w Afryce. Zdaniem przywódcy KPD tylko jedność działania klasy robotniczej w skali krajowej i międzynarodowej umożliwi skuteczną walkę przeciw Wspólnemu Rynekowi².

KPD od samego początku brała udział w spotkaniach partii komunistycznych krajów EWG, poświęconych wypracowaniu metod walki przeciw Wspólnocie. W kwietniu 1959 r. przedstawiciele tych partii ocenili efekty pierwszego okresu funkcjonowania EWG oraz dotychczasowej działalności Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. Stwierdzono, że są to organizacje powołane w celu przyspieszenia monopolistycznej koncentracji i przekształcenia — zgodnie z interesami monopolu — struktury społecznej, gospodarczej i politycznej krajów członkowskich. Dzięki temu monopolu będą mogły przerzucić dodatkowe brzemienie na barki mas pracujących, ograniczyć ich zdobycze ekonomiczne i socjalne, wyeliminować drobny i średni kapitał, spowodować likwidację setek tysięcy drobnych gospodarstw rolnych i wywołać nową falę migracji ze wsi do miast. Taka polityka wzmocze dysproporcje rozwojowe między poszczególnymi regionami, ułatwi ograniczenie swobód demokratycznych, a zwłaszcza kompetencji parlamentów. W miejsce Europy narodów powstanie „Europa trustów”. Dokument narady brukselskiej zwrócił uwagę na powstanie warunków utworzenia sojuszu klasy robotniczej z warstwami pośrednimi, zagrożonymi przez procesy monopolistycznej koncentracji. Powstały też warunki do nawiązania współpracy partii robotniczych, organizacji związkowych i demokratycznych do realizacji wspólnych celów: podniesienia stopy życiowej, wstrzymania redukcji i zamykania przedsiębiorstw, podniesienia płac, utrzymania zdobyczy socjalnych, skrócenia czasu pracy, obrony średniego i drobnego chłopstwa oraz „godziwych interesów drobnych i średnich przemysłowców i kupców”. Zespolenie sił politycznych „zmusi monopolu do odwrotu”, utworzy drogę demokratycznym przeobrażeniom politycznym i społecznym, zapewni stabilizację ekonomiczną, doprowadzi do redukcji zbrojeń oraz zagwarantowania niepodległości wszystkich krajów Europy. Uczestnicy narady wezwali do uniemożliwienia wprowadzenia w życie Wspólnego Rynku oraz do likwidacji Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWS)³.

W listopadzie 1959 r. przedstawiciele KPD podpisali uchwalony w Rzymie na spotkaniu delegatów partii komunistycznych krajów Europy Zachodniej apel do ludzi pracy Europy, zwracający uwagę na pogłębienie rozbicia kontynentu dzięki powstaniu EWG oraz na konieczność przeciwstawienia się temu procesowi⁴.

W oświadczeniu z 13 kwietnia 1960 r. KPD potwierdziła swe stanowisko wobec EWG, wypowiadając się przeciw przyspieszeniu realizacji traktatów rzymskich, grożących umocnieniem się hegemonii RFN w Europie. Zdaniem KPD Eu-

[w:] *Die KPD lebt und kämpft. Dokumente der Kommunistischen Partei Deutschlands 1956 - 1962. Mit einem Vorwort des Ersten Sekretärs des ZK der KPD Max Reimann*, Berlin 1963, ss. 75 - 76.

² *Sjezd 1957 goda Kommunističeskoj Partii Giermanii*, Moskwa 1959, ss. 9 - 11.

³ *Wspólne oświadczenie partii komunistycznych sześciu krajów Europy Zachodniej*, „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1959, nr 5.

⁴ *Apel partii komunistycznych krajów kapitalistycznych Europy do wszystkich ludzi pracy, do wszystkich demokratów*, „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1960, nr 1.

ropejska Wspólnota Gospodarcza zagraża istnieniu setek tysięcy gospodarstw chłopskich oraz „stanu średniego”. Partia zażądała wyeliminowania dyskryminacji w wymianie handlowej z NRD i z krajami socjalistycznymi oraz Wielką Brytanią, rozszerzenia pomocy dla młodych państw Afryki i Azji. W oświadczeniu poparto poparcie SPD i centrali związkowej DGB dla integracji, zaapelowano do tych organizacji, do robotników, chłopów i stanu średniego, a także do zrzeszeń chłopskich i organizacji demokratycznych o wspólne wydanie walki EWG⁵. W lutym 1960 r. uchwała Konferencji Partyjnej Delegatów KPD zażądała wystąpienia RFN z EWG, EWWS oraz Euratomu. Przedmiotem szczególnej uwagi partii stała się w tym okresie polityka rugowania słabszych ekonomicznie gospodarstw chłopskich, prowadzona przez rząd RFN w ramach przygotowań do realizacji kolejnych etapów wprowadzania w życie traktatów rzymskich. Oświadczenie Biura Politycznego KC KPD (26 marca 1960 r.) żądało udzielenia przez państwo pomocy rolnikom zagrożonym przez politykę EWG. Postulat ten powtórzono w dokumencie *Narodowa polityka chłopska RFN* (maj 1961) i oświadczeniu KC KPD *Chłopi zachodniemieccy nie mogą stać się ofiarami polityki EWG i NATO* (styczeń 1962 r.), oskarżającym EWG o doprowadzenie do znacznego wzrostu kosztów utrzymania, spadku rentowności gospodarstw chłopskich, a politykę rządu określającym jako „narodową wyprzedaż zachodniemieckiego rolnictwa”. W oświadczeniu żądano, by Austria pozostała poza EWG, a także by rozszerzona żądano prowadzenia narodowej polityki rolnej, która stworzy im warunki do przyzwoitej egzystencji i rentownego gospodarowania, postulowano wydanie walki dyktatowi cenowemu monopoli. Wezwano robotników, chłopów, inteligencję i warstwę średnią do poparcia akcji protestacyjnych wymierzonych przeciw EWG, a organizowanych przez KPD⁶.

Na początku lat sześćdziesiątych w wielu krajach zachodnioeuropejskich nasiliły się tendencje do związania się z EWG. Podobne zjawiska notowano także w Austrii. Oświadczenie Komunistycznej Partii Austrii — KPÖ (luty 1961) potępiło wszelkie próby wiązania się tego kraju ze Wspólnym Rynkiem, podkreślając polityczno-militarny charakter tego bloku, jego związki z NATO i hegemonię w nim RFN. Przystąpienie do EWG położyłoby kres neutralności Austrii, jej niezależności politycznej i gospodarczej, poddałoby ją supremacji monopoli RFN. *Anschluss* do EWG byłby praktycznie *anschlussem* do Niemiec Zachodnich”. Przystąpienie do EWG stanowiłoby ogromny cios dla przemysłu krajowego, znosząc bariery celne broniące go dotąd przed monopolami krajów Wspólnego Rynku. W oświadczeniu wzywano chłopów do podjęcia masowych akcji protestacyjnych, została wymiana z krajami EFTA i państwami socjalistycznymi⁷. W grudniu 1961 r. plenum KC KPÖ ostro potępiło decyzję rządu austriackiego w sprawie rozpoczęcia rokowań na temat stowarzyszenia kraju z EWG, powtarzając ostrzeżenie w sprawie groźby, jaką niesie to stowarzyszenie dla neutralności kraju, dla jego samodzielności gospodarczej i stosunków handlowych z krajami socjalistycznymi. W styczniu 1962 r., biorąc pod uwagę realia gospodarcze (silne po-

⁵ *Weg mit dem Hallstein-Plan. Stellungnahme des Zentralkomitees der KPD zur Absicht der Imperialisten, die EWG beschleunigt zu verwirklichen*, [w:] *Die KPD lebt und kämpft...*, ss. 484–486.

⁶ *Die westdeutschen Bauern dürfen nicht der EWG- und der NATO-Politik geopfert werden! Erklärung des Zentralkomitees der KPD zu den Brüsseler Beratungen*, [w:] *Die KPD lebt und kämpft...*, ss. 704–706.

⁷ *Anschluss an EWG in jeder Form gefährlich (Erklärung des ZK der KPÖ, Februar 1961)*, [w:] *Die KPÖ im Kampf für Unabhängigkeit, Demokratie und sozialistische Perspektive*. Sammelband, Wien 1978, ss. 195–196.

wiązania handlowe Austrii i EWG), partia zaproponowała zawarcie ze Wspólnym Rynkiem ograniczonego porozumienia, obejmującego wzajemne obniżki cel niektórych grup towarów⁸. Żądania EWG wobec rządu wiedeńskiego szły bardzo daleko — obok wprowadzenia unii celnej, liberalizacji przepływu kapitałów i siły roboczej władze Wspólnoty zażądały także od Austrii zadeklarowania zgodności z celami politycznymi Wspólnoty. KPÖ rozwinęła kampanię przeciw spełnieniu tych żądań, które oznaczałyby naruszenie austriackiego traktatu państwowego z 1955 r. oraz szkodliwie odbiłyby się na krajowym przemyśle, rolnictwie i handlu. Zamiast tego zaproponowano rozszerzenie powiązań z państwami EFTA, krajami socjalistycznymi i rozwijającymi się „celem zlikwidowania nienormalnie ścisłych więzi ze strefą EWG”⁹.

Zjazd KPD ocenił w 1963 r. dotychczasowe efekty uczestnictwa RFN w EWG. Max Reimann stwierdził w swym wystąpieniu, że Wspólnota nie jest w stanie przewyciężyć sprzeczności wynikających z istoty kapitalizmu monopolistycznego, a jej polityka zagraża nie tylko zachodniomemieckiemu rolnictwu, ale i przemysłowi węglowemu, którego wydobycie według planów EWG ma spaść do 1970 r. o połowę, powodując bezrobocie dla 100 tys. górników Zagłębia Ruhry. Plany te służą interesom koncernów naftowych i amerykańskich eksporterów węgla. Dlatego niezbędna jest nacjonalizacja kopalń węgla. Reimann wypowiedział się także za zawarciem równoprawnego układu handlowego EWG — RWPG¹⁰.

W marcu 1963 roku delegacja KPD uczestniczyła w pracach brukselskiej konferencji partii komunistycznych krajów EWG i Wielkiej Brytanii. Konferencja pod wpływem argumentacji komunistów włoskich i belgijskich uznała odbiektywny charakter kapitalistycznej integracji, uchwaliła deklarację zawierającą program wspólnej walki sił lewicowych i postępowych o demokratyczną alternatywę integracji, o zmianę charakteru Wspólnoty, o stworzenie systemu paneuropejskiej współpracy gospodarczej. W deklaracji tej potępiono autokratyczny charakter organów EWG, próby nadania im ponadnarodowego charakteru, prymat ciał wykonawczych nad przedstawicielskimi we Wspólnocie, próby ograniczenia kompetencji parlamentów narodowych do rozstrzygania o najważniejszych problemach gospodarczych i społecznych poszczególnych krajów. Wspólne akcje klasy robotniczej powinny — w myśl deklaracji — koncentrować się na walce o rewindykację socjalną i zawodową, walce o nacjonalizację monopolu, o pokojowe współistnienie i pokojowe rozwiązanie problemu niemieckiego, o uzyskanie przez parlamenty narodowe prawa kontroli nad instytucjami EWG, o rozwijanie przez kraje EWG wzajemnie korzystnego i równoprawnego handlu z innymi państwami¹¹.

⁸ „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1962, nr 2. Na temat ówczesnej polityki rządu austriackiego wobec Wspólnoty obszernie pisze A. Czarnocki, *Austria a Europejska Wspólnota Gospodarcza*, „Studia Nauk Politycznych” 1972, nr 2.

⁹ Szczegółowo o sprawach tych pisze E. Fiala, *Neutralność Austrii a „wspólny rynek”*. „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1963, nr 10; tenże, F. Muhri, *Rola państwa w ekonomice austriackiej*. „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1965, nr 3.

¹⁰ *Die Aufgaben im Kampf zur Rettung des Friedens, zum Schutz der demokratischen Rechte, zu sozialer Sicherheit. Rechenschaftsbericht des Zentralkomitees an den Parteitag der Kommunistischen Partei Deutschlands 1963, gehalten vom Ersten Sekretär des Zentralkomitees, Genossen Max Reimann*. [w:] *Parteitag 1963 der Kommunistischen Partei Deutschlands*. Protokoll. Berlin 1963, ss. 18, 52-53.

¹¹ Omówienie deklaracji zawierają artykuły: U. Scalia, *Aktualne problemy ruchu związkowego w krajach „wspólnego rynku”*. „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1963, nr 9; P. Joye, *Ponadnarodowe organy europejskiego „wspólnego rynku”*. „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1964, nr 5. Tekst deklaracji: *Die multilateralen Beratungen kommunistischer und Arbeiterparteien. Teil II. Dokumente 1957 bis 1976*. [Berlin] 1979, ss. 265-272.

W następnych latach stanowisko partii wobec EWG w zasadzie nie zmieniło się. W warunkach *boomu* lat sześćdziesiątych trudno było zresztą znaleźć szersze poparcie społeczne dla hasel antyintegracyjnych.

W innych warunkach działała Komunistyczna Partia Austrii. W uchwale jej XIX Zjazdu (maj 1965) wypowiedziano się przeciw zacieśnieniu więzów z EWG i powtórzono propozycję zawarcia preferencyjnego układu handlowego Austrii ze Wspólnotą. Ponownie zgłoszono tę propozycję na XX Zjeździe KPÖ (1969). Przeciwi próbom powiązania ze Wspólnym Rynkiem, stanowiącym „zamaskowany *anschluss* do RFN”, wypowiedział się na konferencji w Karlowych Warach przywódca KPÖ Franz Muhri. Choć w wyniku włoskiego *veta* nie doszło do stowarzyszenia Austrii z EWG, praktycznie kraj ten został całkowicie uzależniony od handlu z krajami Wspólnoty — w 1965 r. z krajów tych pochodziło 59,5% importu austriackiego i kierowano do nich 46,7% eksportu Austrii. Podając te dane Alfred Ruschitzka udowodnił, że likwidacja barier celnych bynajmniej nie będzie służyć promocji eksportu krajowego (tylko wyroby gotowe, stanowiące około 1/3 jego wartości, objęte są ograniczeniami celnymi stosowanymi przez EWG) za to stowarzyszenie z EWG spowoduje import recesji. Zwrócił też uwagę na niepokojący wzrost inwestycji RFN w Austrii — tylko w latach 1957-1964 powstało w tym kraju ponad tysiąc przedsiębiorstw zachodnioniemieckich, a już w 1962 r. kapitały pochodzące z RFN stanowiły 20% ogółu kapitałów zainwestowanych w gospodarce austriackiej¹².

Dojrzewanie przesłanek światowego kryzysu gospodarczego, zmiany społeczne i polityczne (dojście do władzy koalicji socjaloliberalnej w RFN, a w 1970 r. utworzenie rządu socjalistycznego w Austrii), ponowne ożywienie dyskusji nad rozszerzeniem EWG nie pozostały bez wpływu na stosunek komunistów RFN i Austrii do Wspólnoty. Pozostawał on (mimo ewolucji poglądów niektórych partii z WIPK i FPK na czele) nadal krytyczny i negatywny. Również legalna partia komunistów zachodnioniemieckich — *Deutsche Kommunistische Partei (DKP)* sformułowała na swym zjeździe w Düsseldorfie (listopad 1971), w dokumencie pt. *DKP w walce przeciwko wielkiemu kapitałowi o pokój, demokratyczny postęp i socjalizm. Też zjazdu düsseldorfskiej Niemieckiej Partii Komunistycznej* (teza 25), zasady swego stanowiska wobec EWG, stwierdzając, że Wspólnota ma na celu umocnienie bazy gospodarczej i politycznej NATO, umocnienie panowania imperializmu zachodnioniemieckiego w zachodniej części kontynentu. Integracja zachodnioeuropejska stanowi spisek przeciw socjalizmowi, umacnia międzynarodowy kapitał monopolistyczny, prowadzi do ograniczenia praw demokratycznych w wyniku niekontrolowanej działalności organów integracyjnych. W tezach stwierdzono:

„Walka komunistów przeciw monopolistycznej „jedności” Europy Zachodniej bynajmniej nie jest skierowana przeciw obiektywnym procesom umiędzynarodowienia gospodarki i współpracy wszystkich państw europejskich. Prowadzą oni walkę przeciw reakcyjnym celom, na których realizację liczy wielki kapitał przy pomocy integracji imperialistycznej, przeciwstawiają im demokratyczną, antymonopolistyczną alternatywę klasy robotniczej”¹³.

¹² A. Ruschitzka, *Ekonomiczne problemy Austrii*. „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1967, nr 4.

¹³ *Niemiecka Partia Komunistyczna — DKP. Wybór dokumentów programowych z lat 1969-1974*. Część 4, Warszawa 1974, ss. 64-65. Pierwszym przejawem zainteresowania DKP problemami integracji był referat wygłoszony przez Ludwiga Müllera na konferencji agrarnopolitycznej DKP (1969), wzywający do położenia kresu polityce likwidacji gospodarstw chłopskich prowadzonej w RFN pod dyktando władz EWG oraz protestujący przeciwko sta-

Partia ponownie wezwwała do wspólnych wystąpień klasy robotniczej i innych sił antymonopolistycznych w obronie swych interesów socjalnych, ekonomicznych i politycznych. Tezy düsseldorfskie nie oznaczały przełomu w polityce DKP wobec Wspólnoty. Świadectwem jednak pogodzenia się z jej istnieniem było wysunięte przez przewodniczącego Zarządu DKP, Herberta Miesa, na zjeździe hamburskim partii (1973) żądanie zabezpieczenia interesów narodowych RFN we Wspólnocie.

Komuniści austriaccy kontynuowali w tym okresie kampanię przeciwko powiązaniu kraju z EWG. Po podpisaniu przez Austrię w lipcu 1972 r. układu o jej uczestnictwie w projektowanej Strefie Wolnego Handlu Towarami Przemysłowymi, zrzeszającej kraje EFTA i EWG, Biuro Polityczne KC KPÖ potępiło ten fakt w oświadczeniu z 15 września 1972 r., ostrzegając przed umocnieniem się — w wyniku realizacji tegoż układu — wpływów NATO i monopolii zachodniemieckich oraz zagrożeniem neutralności kraju. W oświadczeniu KPÖ (z 25 października 1972 r.) stwierdzono:

„EWG nie jest ani »Wspólnotą« suwerennych partnerów, ani Europą. Rada Ministrów EWG dyktuje według wilczej moralności kapitalistycznych monopolii decyzje silniejszego kapitału słabszemu, silniejszego państwa kapitalistycznego słabszemu”¹⁴.

W oświadczeniu stwierdza się, że działalność EWG jest sprzeczna z kontynuowaniem polityki pokojowego współistnienia w Europie, z neutralnością Austrii, zagraża przemysłowi austriackiemu, zwłaszcza jego najconalizowanym gałęziom, grozi zalaniem rynku towarami importowanymi i upadkiem handlu z krajami socjalistycznymi. W oświadczeniu tym czytamy:

„W układach z EWG chodzi o kwestię losu narodu, o nadzwyczaj ważne problemy bytu austriackiej klasy robotniczej i wszystkich innych warstw pracujących w mieście i na wsi”.

Dlatego oświadczenie wzywa robotników i urzędników, siły demokratyczne i patriotyczne do stawienia oporu tej polityce oraz do walki o obronę niepodległości i neutralności Austrii, o stworzenie ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa i współpracy, przewidującego likwidację barier handlowych i gwarantującego pełną suwerenność wszystkim krajom europejskim. Oceniając skutki podpisania układu, sekretarz KC KPÖ Edwin Scharf zwrócił uwagę na to, że średnie i drobne przedsiębiorstwa austriackie nie wytrzymają konkurencji z firmami krajów EWG. Dla ich ratowania konieczne jest ograniczenie obrotów handlowych z krajami Wspólnoty. Niepokój komunistów austriackich budzi — jego zdaniem — powołanie mieszanego Komitetu EWG — Austria, którego decyzje są wiążące dla Austrii i nie wymagają zatwierdzenia przez parlament austriacki. Sam układ — zdaniem partii — stanowi naruszenie art. 4 austriackiego traktatu państwowego, zabraniającego Austrii podpisywania układów, które bezpośrednio lub pośrednio mogą sprzyjać jej politycznemu bądź gospodarczemu sojuszowi z Niemcami, bądź też wyrządzać szkody jej niezawisłości politycznej lub gospodarczej¹⁵. Przedsta-

lemu obniżaniu cen skupu produktów rolnych. Patrz: *Arbeiter und Bauern — gemeinsam für demokratischen Fortschritt. Agrarpolitische Konferenz der DKP. Refer. von Ludwig Müller (Mitglied des Präsidiums der DKP)*. b.r.w., ss. 5, 8-9.

¹⁴ *Für eine echte Neutralitätspolitik Österreichs (Stellungnahme des Zentralkomitees der KPÖ zu den EG-Verträgen, Oktober 1972)*, [w:] *Die KPÖ im Kampf für Unabhängigkeit...*, ss. 193-194.

¹⁵ E. Scharf, *Niebezpieczeństwo zagrażające neutralności Austrii. „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1973, nr 10.*

wiciel KPÖ, Franz Hager, potępił ten układ w czasie obrad konferencji teoretycznej, zorganizowanej w październiku 1972 r. w Pradze, stwierdzając, że po rozwiązaniu EFTA należy stworzyć europejski system bezpieczeństwa i współpracy, usuwający przeszkody stojące na drodze rozwoju handlu europejskiego¹⁶.

Zarówno DKP, jak i Komunistyczna Partia Austrii wzięły aktywny udział w przygotowaniach do konferencji brukselskiej w 1974 r. Jedno ze spotkań przygotowujących konferencję, poświęcone problemowi imigrantów, odbyło się w Essen (styczeń 1974). Herbert Mies, przemawiając na konferencji w Brukseli (styczeń 1974), wypowiedział się na rzecz perspektywy „równouprawnionego, pokojowego, demokratycznego, postępowego i socjalistycznego rozwoju Europy”¹⁷. W podpisanej przez uczestników konferencji deklaracji politycznej stwierdzono, że kierunek integracji wytyczony jest przez interesy wielkiego kapitału, szczególnie monopoli wielonarodowych, wypowiadano się przeciw integracji politycznej. Biorąc pod uwagę zróżnicowanie sytuacji w poszczególnych krajach Europy Zachodniej, w deklaracji nie sprecyzowano konkretnych zadań dla wszystkich partii; stwierdzono jedynie konieczność znalezienia rozwiązania zgodnego z interesem wszystkich narodów tej części kontynentu. Konstatując wyodrębnienie się trzech grup stanowisk w kwestii integracji, w deklaracji domagano się spełnienia podstawowych zadań socjalnych i ekonomicznych: poprawy standardu życiowego i warunków pracy, zapewnienia miejsc pracy i walki z inflacją, poprawy warunków pracy, skrócenia jej czasu, obniżenia wieku emerytalnego, równouprawnienia robotników-imigrantów, wyrównania uprawnień socjalnych na najwyższym poziomie, rozszerzenia praw i swobód demokratycznych, zniesienia ustaw wymierzonych przeciw ruchowi robotniczemu, zapewnienia sprawiedliwej reprezentacji mas i ich organizacji w instytucjach, organizacjach społecznych i gospodarczych, wyeliminowania hegemonii amerykańskiej, dokonania demokratycznych przeobrażeń, dzięki którym ograniczona, a później zlikwidowana zostanie dominacja monopoli i przeprowadzona będzie nacjonalizacja przy zapewnieniu demokratycznej kontroli i udziału robotników w zarządzaniu¹⁸.

Kompromisowa formuła zawarta w deklaracji brukselskiej stwierdzała, że każda partia ma prawo do określonego, własnego, adekwatnego do narodowej specyfiki stosunku do integracji zachodnioeuropejskiej.

Punktem wyjścia ewolucji stosunku DKP wobec Wspólnoty Europejskiej, zarysowującej się w drugiej połowie lat siedemdziesiątych, było uznanie już w latach düsseldorfskich obiektywnego charakteru procesów integracyjnych w Europie Zachodniej. Stanowisko to potwierdził w czasie obrad międzynarodowej konferencji teoretycznej w Pradze (1974) przedstawiciel DKP Fritz Rische. Powiedział on, że DKP traktuje walkę przeciw wielonarodowym koncernom jako formę internacjonalizacji walki klasowej w ramach EWG. Oceniał, że wystąpienie RFN ze Wspólnoty nie jest już możliwe i przypomniał konieczność rozwijania ścisłej współpracy central związkowych krajów EWG oraz walki przeciw próbom podporządkowania Wspólnoty Stanom Zjednoczonym¹⁹.

¹⁶ *Imperializm lat siedemdziesiątych — pogłębienie kryzysu. Międzynarodowe dyskusje marksistów*. „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1973, nr 2.

¹⁷ F. Rische, *Zur Europa-Politik der DKP*, [w:] *Arbeiterklasse und EWG*. Frankfurt am Main 1974, s. 81.

¹⁸ Przekład polski w: *Międzynarodowy ruch robotniczy. (Wybór dokumentów)*, oprac. i red. J. Pawłowicz, P. Sommerfeld, Warszawa 1977, ss. 228-234.

¹⁹ *Integracja gospodarcza a światowy proces rewolucyjny*. „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1974, nr 9.

DKP, grupa stojąca nadal na stanowisku, że RFN powinna wyrzec się „jednostronnych powiązań z EWG”²⁵.

Po uchwaleniu przez *Bundestag* ustawy o przeprowadzeniu w RFN wyborów powszechnych do Parlamentu Europejskiego kwestia stosunku DKP do tych wyborów omówiona została na VI Plenum Zarządu DKP (Düsseldorf, czerwiec 1977). Herbert Mies stwierdził w swym referacie, że wybory te stanowią próbę złagodzenia sprzeczności w ramach EWG, ustabilizowania systemu państwowo-monopolistycznego w interesie wielonarodowych monopolii. Wychodząc z założenia, że konieczne jest wypracowanie demokratycznej alternatywy integracji zachodnio-europejskiej, H. Mies zaproponował, by DKP wzięła udział w wyborach. Przytoczmy szerzej tę wypowiedź, stanowiącą punkt zwrotny w stanowisku partii (podobny przełom nastąpił zaledwie w dwa miesiące wcześniej w stanowisku FPK):

„Widzimy w gorączkowym pośpiechu, z jakim partie bońskie wypowiadają się na rzecz bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego, nie tylko próbę odsunięcia na bok nieprzewidywalnych sprzeczności interesów wewnątrz EWG, lecz również niebezpieczeństwo dla naszego narodu i manewr na rzecz zakamuflowania hegemonistycznych dążeń niemieckiego imperializmu. CDU/CSU widzi w wyborach do Parlamentu Europejskiego możliwość dalszego przesunięcia w prawo osi rozwoju politycznego EWG. Jednocześnie pravicowe kierownictwo SPD czyni wszelkie wysiłki, aby ustabilizować system państwowo-monopolistyczny w krajach EWG. Jesteśmy za rozwojem współpracy europejskiej. Ale jesteśmy wrogami tworzenia nowych bloków imperialistycznych. Nie chcemy Europy Zachodniej koncentrowanej wielonarodowych, lecz takich form międzynarodowej współpracy, które pożyteczne są dla ludzi pracujących i interesów narodowych wszystkich krajów. Pod pojęciem europejskiego rozwoju i polityki europejskiej rozumiemy nie utożsamianie się z Europą Zachodnią monopolii, lecz wezwanie do walki o realizację społecznych, demokratycznych i pokojowych interesów wszystkich ludów Europy. Pod pojęciem rozwoju i polityki europejskiej rozumiemy pokojową konkurencję obu systemów społecznych istniejących w Europie na bazie zasad pokojowego współistnienia, pogłębienie procesu odprężenia, wykorzenienie faszyzmu i obronę demokracji oraz niepodległości narodowej. Wychodząc z tych pozycji, partia nasza zgłasza gotowość do dyskusji ze wszystkimi postępowymi siłami naszego kraju. Proponujemy dyskusję i wymianę poglądów w sprawie:

- konieczności przeciwstawienia Europie koncernów alternatywy w postaci Europy robotników;
- rozwijania solidarności klas pracujących i wszystkich sił demokratycznych krajów EWG w realizacji dzieła obrony ich praw socjalnych i demokratycznych;
- zajęcia przez siły demokratyczne wspólnego stanowiska w kwestii budzącej niepokój aktywizacji sił imperialistycznych Republiki Federalnej, które pragną nadużyć wyborów powszechnych do Parlamentu Europejskiego dla realizacji swych nacjonalistycznych roszczeń i swego dążenia do hegemonii.

Zarząd DKP postanawia, że DKP weźmie udział w wyborach bezpośrednich do Parlamentu Europejskiego i wystawi listę w nadziei, że można będzie w interesie pokojowych, demokratycznych i socjalnych interesów ludu pracującego przeciwstawić EWG-owskiej Europie monopolii i koncernów alternatywę w postaci walki o europejską politykę pokoju, bezpieczeństwa, współpracy i postępu społecznego oraz wnieść wkład w dzieło umocnienia wszystkich sił demokratycznych i lewicowych”²⁶.

W podjętej uchwale plenum dopuściło możliwość kandydowania z listy DKP postępowych działaczy demokratycznych, nie będących członkami DKP. Mannheimski zjazd DKP (październik 1978) upoważnił Zarząd partii do wypracowania założeń DKP-owskiej alternatywy przed wyborami do Parlamentu Europejskiego

²⁵ M. Reimann, *Czas wielkich i nieplonnych nadziei*. „Problemy Pokoju i Socjalizmu” 1977, nr 1.

²⁶ 6. *Tagung des Parteivorstandes der DKP*. „Unsere Zeit Extra”. Eigenbeilage zu „Unsere Zeit” 1977, nr 142.

jako bazy dla współpracy z wszystkimi siłami demokratycznymi i antymonopolistycznymi na rzecz budowy demokratycznej, pokojowej, wolnej od dominacji wielkiego kapitału i koncernów wielonarodowych Europy Zachodniej. Uchwała zjazdu nawiązała do Deklaracji Politycznej konferencji brukselskiej z 1974 r., podkreśliła, że partie burżuazyjne RFN, podobnie jak SPD, zamierzają poprzez przeprowadzenie wyborów do Parlamentu Europejskiego umocnić Europę monopolii i przeszkodzić wejściu komunistów do rządów w krajach południowo-europejskich jak również umocnić hegemonię RFN we Wspólnocie. Wybory te zdaniem DKP będą stanowiły czynnik osłabiający suwerenność narodową²⁷. Decydując się na udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego DKP zerwała z anachroniczną już całkowitą negacją EWG, stworzyła sobie szersze pole manewru dla pozyskania współpracy tych sił postępowych, które traktują budowę zjednoczonej Europy Zachodniej jako konieczność ekonomiczną, społeczną i historyczną, dla rozwoju współdziałania z tymi partiami komunistycznymi (np. FPK), które, podobnie jak DKP, nie rezygnując z krytyki monopolistycznego charakteru integracji, uznają konieczność działania na rzecz zapewnienia masom pracującym decydującego wpływu na jej przebieg. W grudniu 1978 r. opublikowano odezwę DKP, zawierającą program wyborczy partii przed wyborami do Parlamentu Europejskiego. W odezwie stwierdza się, że DKP jest zwolenniczką rozwiązań europejskich, które służyć jednak muszą interesom ludzi pracy, nie zaś wielonarodowych koncernów, wypowiada się za europejską współpracą służącą dziełu pokoju, zapewniającą ludziom pracy prawa i wolności socjalne i demokratyczne, nie zaś nieograniczoną władzę dysponowania losem mas pracujących koncernom i kapitałowi zbrojeniowemu. Zmowie koncernów wielonarodowych należy przeciwstawić alternatywę w postaci współpracy mas pracujących w skali zachodnioeuropejskiej, wymierzonej przeciw NATO i nadmiernym zbrojeniom, przeciw hegemonii imperializmu RFN oraz amerykańskiemu dyktatowi, zmierzającą do ustanowienia Europy pokoju, bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej. Odezwa wezwała do ochrony żywotnych interesów robotników i funkcjonariuszy, chłopów i młodzieży RFN²⁸. DKP dokonała w odezwie oceny efektów i przebiegu procesu integracyjnego i postawiła żądania stanowiące jej program wyborczy:

„W naszym kraju żywiono nadzieję, że Wspólnota Europejska doprowadzi do polepszenia sytuacji socjalnej, do większej sprawiedliwości. Rzeczywistość wygląda całkiem inaczej. Integracja gospodarcza w EWG opanowana jest nadal przez wielkie koncerny wielonarodowe. W podporządkowanych wielkiemu kapitałowi międzynarodowemu państwach EWG jest dziś ponad 5 mln bezrobotnych. W tych krajach kapitalistycznych traktuje się robotników cudzoziemskich jak ludzi trzeciej klasy. W tej części Europy rosną ceny, koszty utrzymania, podatki i spada siła nabywcza mas. Takiej Europie Zachodniej komuniści mówią »Nie!« Chcemy Europy Zachodniej robotniczej solidarności, wspólnych akcji związków zawodowych na rzecz autentycznego współdziałania, solidarności robotniczej na rzecz wyższych płac, krótszego czasu pracy, zapewnienia miejsc pracy i nauki, Europy bez lokautów i dyskryminacji kobiet, Europy Zachodniej, w której szanowana będzie godność ludzka każdego robotnika cudzoziemskiego. Dlatego DKP idzie do kampanii wyborczej do parlamentu Wspólnoty Europejskiej z następującymi żądaniami:

- wprowadzenia w Republice Federalnej 35-godzinnego tygodnia pracy i skutecznych środków na rzecz walki z bezrobociem;
- natychmiastowego zakazu lokautów;
- prawa do pracy i wykształcenia;

²⁷ *Kein Westeuropa der Multis [w:] Protokoll des Mannheimer Parteitags der Deutschen Kommunistischen Partei, 20 - 22. Oktober 1978 Rosengarten - Mannheim. b.r.w., ss. 570 - 571.*

²⁸ *Aufruf der DKP zu den Wahlen für das EG-Parlament am 10. Juni 1979. „Unsere Zeit“, 20. Dezember 1978.*

konieczne jest wprowadzenie demokratycznej kontroli nad wielkimi monopolami. Wprowadzeniu tej kontroli będzie służyć zwiększenie liczby deputowanych komunistycznych w Parlamencie Europejskim, który winien stać się „narzędziem demokratycznej kontroli nad instytucjami Wspólnoty Europejskiej oraz trybunałem dla sił pracy, pokoju i postępu”³³. Po raz pierwszy w dokumencie DKP wyrażnie stwierdzono istnienie możliwości dokonania demokratycznych przeobrażeń w wyniku jakościowych przemian demokratyzujących w jednym z organów Wspólnoty. W podpisanym w kilka dni później w Kopenhadze wspólnym komunikacie DKP oraz KP Danii stwierdzono, że obydwie partie wezmą udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego celem podkreślenia ich dążenia do międzynarodowej współpracy. Obie partie wypowiedziały się przeciw uzurpowaniu sobie pełnomocnictw ponadnarodowych przez władze Wspólnoty, a także przeciw planowi przekształcenia jej w Unię Europejską³⁴.

Po wyborach do Parlamentu Europejskiego DKP przywiązywała znacznie mniejszą wagę do problemów EWG; wyrazem tego był brak wzmianki o tej kwestii w referacie wygłoszonym przez H. Miesa na VI Zjeździe partii (Hanower, maj 1981 r.). Równocześnie DKP popierała inicjatywy zgłaszane na forum Parlamentu Europejskiego i Rady Europy przez FPK, w szczególności w sprawie podjęcia kwestii naruszeń praw człowieka w krajach EWG. W przeciwieństwie do wyraźnej ewolucji stanowiska DKP opozycja komunistów austriackich wobec Wspólnoty wychodziła w ostatnich latach z tych samych przesłanek co poprzednio. W referacie wygłoszonym na XXII Zjeździe partii (1974) Franz Muhri zwrócił uwagę na zaostrenie się w warunkach kryzysu konkurencji pomiędzy EWG a USA i rozpad solidarności atlantyckiej, towarzyszący pogłębieniu się sprzeczności we Wspólnocie. Poddał on krytyce układ Austria — EWG jako sprzeczny z neutralnością kraju i wzmagający wrażliwość gospodarki austriackiej na kryzysy. Zażądał rozszerzenia współpracy gospodarczej z krajami socjalistycznymi, włączenia Austrii do systemu energetycznego RWPG, wydania walki infiltracji obcego kapitału do austriackiego przemysłu naftowego, przeciwdziałania zamykaniu kopalń węgla³⁵. Przedstawiciele KPÖ podkreślali konieczność podjęcia walki przeciw układowi z EWG oraz akcji wymierzonych przeciw Wspólnocie i monopolom wielonarodowym jak również zastąpienia integracji wolną od dyskryminacji paneuropejską współpracą gospodarczą, przeprowadzenia nacjonalizacji koncernów wielonarodowych, stworzenia nowego przemysłu państwowego, reorientacji rolnictwa³⁶.

F. Muhri obciążył na XXIII Zjeździe KPÖ (grudzień 1977) jednostronne powiązania, powstałe w wyniku układu z EWG oraz uczestnictwa w EFTA, odpowiedzialnością za kryzys w krajowym przemyśle stalowniczym, za panoszenie się monopolu RFN w Austrii i zaproponował, celem zapewnienia miejsc pracy i li-

³³ Tamże.

³⁴ *Arbeitersolidarität gegen Politik des Großkapitals. Gemeinsame Erklärung der Dänischen Kommunistischen Partei und der Deutschen Kommunistischen Partei*. „Unsere Zeit”, 30. Mai 1979.

³⁵ XXII Sjezd Komunističeskoj Partii Awstrij. (Wiena, 18 - 20 janwaria 1974 goda). Moskwa 1975, ss. 7, 10, 24. W uchwalonych na XXII Zjeździe założeniach polityczno-ideologicznych KPOe skrytykowano (pkt 21) rząd socjalistyczny za coraz ściślejsze wiązanie się z EWG, sprzeczne z neutralnością i niezależnością kraju, za jednostronną orientację handlu zagranicznego, ograniczającą suwerenność narodową na rzecz ponadnarodowej Komisji Mieszanej EWG — Austria, zob.: *Politisch-ideologische Leitätze der Kommunistischen Partei Österreichs, beschlossen vom 22. Parteitag der Kommunistischen Partei Österreichs 18 - 20.1.1974* (Wien). [w:] A. Kadan, A. Pelinka: *Die Grundsatzprogramme der österreichischen Parteien. Dokumentation und Analyse*, St. Pölten 1979, s. 275.

kwidacji deficytu bilansu handlowego likwidację zbędnego importu z krajów EWG, rozluźnienie więzów ze Wspólnotą i rozwijanie handlu z krajami socjalistycznymi i Trzecim Światem. W uchwale XXIII Zjazdu podkreślono słuszność oświadczenia partii z 1972 r. krytykującego układ z EWG, który doprowadził m. in. do opanowania przez obce koncerny gałęzi przemysłu stanowiących nośniki postępu technicznego (chemia, elektronika, przemysł elektromaszynowy). W specjalnej uchwale poświęconej drogom wyjścia z kryzysu zjazd zaproponował podjęcie zdecydowanych kroków przeciw monopolom wielonarodowym, EWG i Międzynarodowej Agencji Energetycznej (reprezentującej — zdaniem KPÖ — interesy USA i Wspólnoty) celem odzyskania swobody działania politycznego i gospodarczego. Koncerny wielonarodowe i ich bloki takie jak EWG stanowią — zdaniem partii — główne źródło kryzysu gospodarczego. KPÖ zaproponowała wystąpienie Austrii z Międzynarodowej Agencji Energetycznej oraz zmianę polityki handlowej w kierunku obniżenia importu z krajów EWG na rzecz jego zróżnicowania. Propozycje te powtórzono na XXIV Zjeździe tej partii w grudniu 1980 roku.

* * *

Przedstawiona w niniejszym artykule ewolucja poglądów komunistów zachodnioniemieckich oraz (nie ulegające istotniejszym zmianom) stanowisko Komunistycznej Partii Austrii wobec EWG wiążą się ściśle zarówno z wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi uwarunkowaniami działalności obydwu partii, z odmiennym charakterem więzów łączących Austrię i RFN ze Wspólnotą, z odrębnością ich sytuacji społeczno-politycznej. Choć ewolucja poglądów nie doprowadziła do tak ostrych polemik, jak te, które miały miejsce wśród komunistów włoskich i francuskich, stanowi jednak ona wyraz rosnącej elastyczności poglądów DKP. Konsekwentna zaś opozycja KPÖ przeciwko rozszerzaniu więzów z EWG odegrała pewną rolę w zaniechaniu przez rząd austriacki zamiarów stowarzyszenia ze Wspólnotą, stanowi też bodziec sprzyjający dalszemu rozwojowi współpracy gospodarczej Austrii z socjalistycznymi krajami naszego kontynentu oraz czynnik stabilizujący neutralność tego kraju.

Piotr Radzikowski

